

Puin ruimen na de Rutte-jaren. Miljardentegenvaller Belastingdienst smooit dringende hervormingen

Door [Menno Tamminga](#) - 12 juni 2024
Geplaatst in [Belastingen](#) - [Box 3](#) - [Toeslagen](#)

Het zal toeval zijn geweest. Afgelopen donderdag viel de voorlopige aanslag inkomstenbelasting 2023 op mijn deurmat. Dezelfde dag publiceerde de Hoge Raad opnieuw een verstrekkend arrest over de vermolmde vermogensrendementsheffing (box 3).

De strekking van het arrest was pijnlijk voor het demissionaire kabinet RutteVier en voor de Eerste en Tweede Kamerleden die het laatste decennium de belastingwetten hebben aangenomen. De Hoge Raad concludeerde eind 2021 al dat de belastingheffing in box 3 niet deugde. De belasting, die uitgaat van een fictief rendement op sparen en beleggen, was in strijd met het eigendomsrecht in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Lelijke tegenvaller

Dat was een lelijke financiële tegenvaller, want de overheid rekent op het belastinggeld uit box 3 van jaarlijks ongeveer 4 miljard euro. Er kwam een wetwijziging die erop neerkwam dat spaargeld niet langer belast werd op basis van het fictieve rendement van 4 procent, maar dat het werkelijke rendement telde (rond 1 procent in 2023). Voor beleggingen en vastgoed veranderde niks. De fictieve rendementen bleven. De Hoge Raad zette daar nu ook een streep door.

Dat is het eind van de sprookjes in box 3. Wat de wetgever niet lukte, namelijk belastingheffing op basis van werkelijk gerealiseerde rendementen, duwt de Hoge Raad de regering en de Belastingdienst nu door de strot. Dat klinkt wat cru, maar de hoogste rechter zegt: wie niet horen wil, moet maar

Puin ruimen na de Rutte-jaren. Miljardentegenvaller Belastingdienst smooit dringende hervormingen

voelen.

Ongeveer 1,6 miljoen belastingplichtigen doen aangiftes in box 3. Zij mogen nu aantonen dat zij teveel belasting hebben betaald omdat hun werkelijk behaalde rendementen lager waren dan de ficties van de Belastingdienst.

Hoe pakt dat in de praktijk uit? Het oudere echtpaar voor wie ik de fiscale aanslag doe, een vriendendienst, ik ben geen expert, had vorige week de voorlopige belastingaanslag 2023 ook gekregen, las over het Hoge Raad-arrest en vroeg meteen: zit er voor ons een meevaller in?

Een strop van tegen de 4 miljard euro

De Hoge Raad heeft namelijk een formule ontworpen voor de becijfering van het werkelijke rendement. Het voert te ver om deze formule hier te herhalen, maar ik moest het eerder genoemde echtpaar teleurstellen. Althans: over 2023. Zij hebben conservatieve beleggingen: spaargeld, wat groene beleggingen en een vakantiewoning.

Maar het kan best zo zijn dat de becijferingen voor burgers met beleggingen in aandelen en obligaties juist wél een meevaller opleveren. In 2022 kelderden bijvoorbeeld de aandelen- én de obligatiekoersen, terwijl de fictie van box 3 was dat er wel geld was verdiend. Dat kan over 2022 een strop voor de fiscus van tegen de 4 miljard euro worden.

Vermijdbare debacles

Het wordt dus werk voor belastingplichtigen. Zij moeten aantonen dat zij teveel hebben betaald. Vervolgens wordt het een berg werk voor de toch al overbelaste Belastingdienst die ook het kostbaarder toeslagenschandaal moet oplossen. Wat, in het geval van box 3, op individueel niveau kan uitpakken als een financiële meevaller, is op maatschappelijk niveau een debacle en een miljardentegenvaller voor het beoogde kabinet-Schoof.

En waarom? Het waren vermijdbare debacles, als... de regering en de Kamers eerder hadden ingegrepen. Het toeslagenstelsel is een steeds complexere opeenstapeling van inkomenssteun geworden die zowel burgers als Belastingdienst hoofdbrekens geeft. Het belastingstelsel met box 1, 2 en 3 dat in 2001 onder leiding van het links-liberale kabinet (Paars II) is ingevoerd was een poging om belastingheffing te versimpelen.

Toeslagenkerstboom

Maar de vernieuwing die moest versimpelen is sinds vorige week definitief uitgedraaid op een miljarden verslindende hersteloperatie. Het toeslagenstelsel net zo. Het zijn twee voorbeelden van de verborgen gebreken die beleidsmakers liever niet onder ogen willen zien als zij een nieuw plan lanceren: de kosten van complexiteit. De *cost of complexity* zoals dat in de Angelsaksische

Puin ruimen na de Rutte-jaren. Miljardentegenvaller Belastingdienst smooit dringende hervormingen

managementliteratuur heet.

Geen enkele grote organisatie is immuun voor deze kostenpost, maar de overheid is bij uitstek kwetsbaar. Er is altijd wel een argument of een lobbygroep om een uitzondering te maken op een regel of daar weer een uitzondering op. Of iets toe te voegen aan een toeslagenkerstboom.

Belastingdienst

Waarom is het aantal ambtenaren bij de rijksoverheid zo gegroeid de laatste jaren? Zij moeten de gegroeide complexiteit (wetgeving, uitzonderingen, steeds meer politieke bemoeienissen) in goede banen leiden.

Het coalitieakkoord wil het aantal rijksambtenaren drastisch reduceren, maar uitvoeringsdiensten, zoals de Belastingdienst, daarvan uitzonderen. Dat is een goed begin, maar meer is nodig. Aan de Belastingdienst kun je zien wat jarenlange onderinvesteringen betekenen. Het piept en het kraakt, maar moet er wél voor zorgen dat de overheid jaarlijks ruim 400 miljard euro belastingen en premies int.

Toekomstige schade

Voor de ambtelijke leiding van de uitvoeringsdiensten en de ministeries is de opgave de komende jaren simpel: het uit de wind houden van bewindspersonen moet niet langer prioriteit nummer 1 zijn. De robuustheid en continuïteit van uitvoerende diensten moeten voorop staan. Het parlement moet uitvoeringsorganisaties die toch al bijna bezwijken onder complexiteit niet opzadelen met nieuwe regels én uitzonderingen.

De debacles met toeslagen en box 3 zorgen er helaas ook voor dat politici en Belastingdienst zo druk zijn met puin ruimen van de schade van de Rutte-jaren dat men de focus en de moed verliest om de belastingen te hervormen en te versimpelen. De schade uit het verleden veroorzaakt daardoor ook toekomstige schade, omdat vernieuwing moet wachten.

[Menno Tamminga](#) is economisch columnist van Wynia's Week. Eerder was hij redacteur en columnist van Het Financieele Dagblad en van NRC Handelsblad.

Wynia's Week wordt mogelijk gemaakt door de vrijwillig betaalde abonnementen van de lezers. Doet u al mee? Doneren aan Wynia's Week kan [HIER](#). Hartelijk dank!